

DRUŠTVENO-NAUČNI SMISAO CVEJIĆEVOG PLAGIJATA

Pregledni naučni članak

Vladimir ILIĆ
Filozofski fakultet
Univerzitet u Beogradu

U članku se na osnovu plagijata koji je Slobodan Cvejić uneo u knjigu Socijalna ekonomija iz knjige Komparativna analiza uloge civilnog društva u pružanju usluga socijalne zaštite na zapadnom Balkanu ispituju osobine primenjenih istraživanja koje naučnici zaposleni na univerzitetu izvode za potrebe političkih naručilaca. Obraćena je pažnja na ulogu upotrebe praktično-tehničkog znanja u svrhu društveno-integrativnog znanja i apologije status quo. Uzroci površnog empirizma lišenog teorijske utemeljenosti, vremenske dimenzije i metodološke otvorenosti objašnjeni su uticajem vladajućih snaga globalnog društva koje su naručioci istraživanja i osobinama društvene organizacije saznavne delatnosti.

Ključne reči: plagijat, empirizam, praktično-tehnička uloga znanja, društveno-integrativna uloga znanja

PLAGIJATI U NAUCI NEKADA PREDSTAVLJAJU ozbiljan istraživački problem. Posebno u istorijskoj nauci: značajni su za spoljnu kritiku izvora. Koriste se i u društvenoj praksi, na različite načine: nesporni doslovni plagijati u disertacijama ministra policije i gradonačelnika Beograda (ljudi koji obavljaju te dužnosti u vreme pisanja ovog teksta) odolevaju pokušajima akademskog preispitivanja. Njih je relativno lako pronaći; istraživački izazov je razumeti ih i objasniti. Pri tom bi celovito sociološko objašnjenje moralo da obuhvati i odredi

specifični uzročni uticaj činilaca koji dolaze i iz šireg okruženja nauke¹, kao i onih koji potiču iz društvene organizacije naučne delatnosti. Individualni činilac, odnosno, odgovor na pitanje zbog čega neke osobe plagiraju, a drugi, u istim ili vrlo sličnim okolnostima, to ne čine, izmiče eksplanatornim dosezima sociologije.

Pitanje ima i svoju antropološku stranu². Kao što pišu L. Holi (Holly) i M. Stulik (Stuchlik), s kojima se slaže Aleksandar Bošković: „Jedan od načina da se potpunije razumeju društva koje proučavamo jeste i da se pitanje „zašto ljudi rade to što rade?“ zameni pitanjem „zbog čega se takve stvari uopšte rade?““ (Holy and Stuchlik 1983; prema: Bošković 2010, 175).

Pre toga treba pomenuti da sociologiji u Srbiji postoje neke novije rasprave o sumnjama da se radi o plagijatu. Većina ovih rasprava objavljena je u časopisu *Sociološki pregled*, a neke su prenete i u drugim časopisima. (Vid. Lazar 2005; Vuksanović 2007; Lazar 2008; Redakcija *Sociološkog pregleda* 2012, Raduški 2012; Redakcija *Sociološkog pregleda* 2014)

Ipak, Cvejićev plagijat izabran je kao osnov analize zbog potpunosti evidencije koja o njemu postoji, ali i zbog toga što otkriva činioce koji utiču ne samo na praksu plagiranja u društvenim naukama, nego i na njihove metodološke i saznanosociološke karakteristike. On je doslovan. Slobodan Cvejić³ je u navodno autor-skoj knjizi *Socijalna ekonomija*, objavljenoj 2016, na stranicama 83–91 doslovno prepisao, sve sa štamparskim greškama i *Fingerfehlerima*, tekstualni sadržaj i tabele iz knjige *Komparativna analiza uloge civilnog društva u pružanju usluga socijalne zaštite na Balkanu*, objavljene 2013, sa str. 84–87 i 91–94.⁴ U knjizi *Socijalna*

1 Otkrivanje plagijata, s obzirom na osobine samog društva u Srbiji, ne vrši značajan društveni uticaj; pošto je Nastavno naučno veće Fakulteta organizacionih nauka krajem 2016. odbilo da sankcioniše očit doslovni plagijat doktorske disertacije tadašnjeg (u vreme pisanja teksta: i sadašnjeg) gradonačelnika Beograda, ovaj fakultet je juna sledeće godine postao predmet interesovanja rekordnog broja potencijalnih studenata. Vid. <http://www.politika.rs/scc/clanak/383542/Rekordan-broj-prijavljenih-kandidata-na-FON-u, stranica posećena 30. avgusta 2017>.

2 Ovaj tekst je 4. septembra poslat časopisu *Antropologija*; devet dana kasnije časopis je potvrdio da je primio poslati članak i da će ga redakcija pustiti u proceduru; na ponavljane upite o statusu članka redakcija nije odgovarala. Cf. Ilić 2018.

3 Profesor na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

4 Dokazi, odnosno fotografije plagiranih mesta iz knjige objavljeni u knjizi dostupni su u arhivi Filozofskog fakulteta u Beogradu, u prigorovu koji je V. Ilić napisao povodom predloga za Cvejićevo unapređenje u zvanje redovnog profesora za sednicu Izbornog veća 10. novembra 2016. Dokazi da se radi o plagijatu sa označenim plagiranim mestima mogu se videti na <http://www.f.bg.ac.rs/zaposleni/vece, folder 10-11-2016b>

ekonomija potpisani autor ne navodi plagiranu knjigu ni u osnovnom tekstu, ni u fusnotama, niti u spisku korišćene literature. Plagirana knjiga se na sajtu Pravnog fakulteta u Beogradu vodila kao primenjeno istraživanje docenta Danila Vukovića, pri čemu je Vuković jasno označavao istraživanja u kojima je bio koautor, a ne jedini autor. U toku prve polovine 2017. godine Vuković je promenio podatke o autorstvu plagirane knjige, uljučivši u njega i Cvejića.⁵ Vuković je jedan od recenzentata Cvejićeve knjige u kojoj je objavljen plagijat; recenzent te knjige je i Marija Babović, koja je predsednik upravnog odbora i (istovremeno) programska direktorica firme *Secons*, u kojoj Cvejić radi kao direktor istraživanja, a Vuković je njen stalni saradnik. *Secons* je u impresumu plagirane knjige naveden kao autor istraživanja; u impresumu se pominje samo Vukovićevo ime, u svojstvu glavnog istraživača, dok se Cvejićevo ime uopšte ne pominje.

Secons je, dakle, naveden kao autor knjige iz koje je Cvejić plagirao.⁶

Secons je jedna od mnogih organizacija koje se bave primenjenim istraživanjima. Ova istraživanja usmerena su na izradu izveštaja o praktičnim problemima, najčešće onim socijalnim. Finansijeri istraživanja su međunarodne organizacije (npr. SIPRU i UNICEF) ili agencije Vlade Srbije.

Cvejićev plagijat pokazao je međusobnu umreženost jednog broja profesora univerziteta koji u okviru ne-akademskih organizacija izvode primenjena istraživanja na osnovu kojih dobijaju naučna zvanja. Ovdje se otvaraju nipošto nevažna pitanja koje pokreće ovaj napis.

(3).zip\10-11-2016b\izv0509_SlobodanCvejic - ZIP archive, unpacked size 14.173.116 bytes; dokazi se mogu naći i u Ilić 2016. *Sociolog i plagijat*, preuzeto sa <http://pescanik.net/wp-content/uploads/2016/07/Vukovic-sporni-deo-knjige.pdf> odnosno <http://pescanik.net/wp-content/uploads/2016/07/Cvejic-sporni-deo-knjige.pdf>.

⁵ Podaci o naknadnim izmenama Vukovićeve bibliografije na *web* sajtu Pravnog fakulteta u Beogradu i o naknadnom uključivanju Cvejića kao autora plagirane knjige dostupni su u sudskim spisima Osnovnog suda u Zrenjaninu, predmet 27 Π.2013/16

⁶ Ovdje se otvara sledeće pitanje: kakav je to kolektivni, bezimni autor *Secons*? Zašto nisu poimenično navedeni autori? Kako inače koristiti taj NVO materijal/izveštaj/*policy paper* u naučnoj monografiji? Cvejić u svojoj knjizi, s kojom je konkurisao za zvanje redovnog profesora, ima dva poglavlja (obima 87 strana) od ukupne 191 strane, koje u fusnotama najavljuje kao prerađene izveštaje svojih NVO projekata. Plagirana knjigu *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* iz 2013. uopšte ne navodi u knjizi *Socijalna ekonomija*. Nju nema ni u Cvejićevoj zvaničnoj bibliografiji na *web* sajtu Filozofskog fakulteta, u koju je ostvaren uvid 8. jula 2016. Vid. sudske pise iz predmeta 27 Π.2013/16 Osnovnog suda u Zrenjaninu. Treba dodati da tekstove za *Secons* izrađuju različiti autori, među kojima su i studenti.

1. RAZUMETI PLAGIJATORA

Pre svega, naučno je neplodno otvoriti analizu plagijata na način „lova na veštice“, svojstven praktičnim delatnostima. Plagijatori u društvenim naukama ljudi su koliko i oni koji ne plagiraju: može se složiti sa Adornom da su ljudi uvek bolji od njihove kulture, i da to važi i za naučnu kulturu. Kad se već navodi Adorno, vredi citirati i njegovo mišljenje u odbranu plagijata u nauci: „Zahtjev da se treba revnosno potruditi oko intelektualne čestitosti, obično izlazi na sabotazu misli. Njegov je smisao da se pisac privoli na to da eksplicitno prikaže sve korake koji su ga vodili do njegovog iskaza, i tako osposobi svakog čitaoca da ponovi proces i, gdje je to moguće – u akademskom pogonu – duplicira ga. On radi ne samo s liberalnom fikcijom proizvodnje, opšte komunikativnosti svake misli i sprečava njen stvarno primjereni izraz, nego je pogrešan i kao princip samog prikazivanja. Jer, vrijednost neke misli mjeri se na njenoj distanci od kontinuiteta poznatog. Ona objektivno slabi smanjivanjem te distance; što se više približava prethodnom datom standardu, to više opada njena antitetička funkcija, a samo u njoj, u objelodanjenom odnosu prema njenoj suprotnosti, ne u njenom izolovanom postojanju, njen zahtjev je postavljen na čvrst temelj. Tekstovi koji se poduzimaju da bojažljivo, bez prekida precrtaju svaki korak neizbježno zapadaju u banalnost i jednu dosadu koja se ne odnosi samo na napetost pri lektiri, nego na njihovu vlastitu supstanciju“ (Adorno 2002, 91). Adorno ovde misli na teorijske plagijate, a ne na kopiranje tuđih empirijskih nalaza; ali, to ne menja činjenicu da su svi plagijatori ljudi, kao i oni naučnici koji ne plagiraju. Oni su proizvodi „tehnike“ sadašnjeg društva: „ono što se u čovjeku još razlikuje od tehnike biva pripojeno kao neka vrsta podmazivanja tehnike“ (Adorno 2002, 279). Oni su, u uslovima „gvođenog konsolidiranje kapitalističkog svijeta“, naprosto „namještenici – a svi su naučnici to“ (Adorno 2002, 131, 145, 224). Oni rade u uslovima „današnje varvarske religija uspjeha“ (Adorno 2002, 131, 145, 224); ovde misao prelazi sa polja kritičke teorije na područje nesklada između društveno (i u društvenoj nauci) proklamovanih vrednosti i mogućnosti za njihovo ostvarivanje. Adornu se, kao u vreme njegove saradnje sa Biroom za primenjena društvena istraživanja, pridružuje Robert K. Merton, sa svojim opisom empirizna u sociologiji. Adornovim namještenicima odgovaraju Mertonovi birokratski intelektualci.

86 No, pre prelaska na razmatranje funkcionisanja normativne strukture nauke, svojstvenom Mertonu, vredi navesti još jedan Adornov stav, koji, mada izvorno

formulisan u vezi sa književnicima, dobro oslikava objektivnu društvenu situaciju današnjih društvenih naučnika: „Likvidirana je slava kao rezultat objektivnih procesa u tržišnom društvu, koja bi imala nečeg slučajnog i često zavrnutog, ali takođe odsjaj pravičnosti i slobodnog izbora. Ona je postala sasvim funkcija plaćenih propagandnih mjesta i mjeri se investicijom koja se riskira od strane nosioca imena ili interesne grupe koja iza njega stoji.“ (Adorno 2002, 114)

Ovde imamo čoveka, plagijatora, Slobodana Cvejića, koji u jeku polemike naivno piše da je na izradi knjige radio i u slobodno vreme. Na drugoj strani postoji Adornovo shvatanje da „način života koji bi pristajao intelektualcu ništa ne razlikuje tako duboko od načina života građanina koliko to da on ne priznaje alternativu rada i zadovoljstva⁷. Adorno ovome dodaje: „jednako bi se malo mogao sebi predstaviti Niče u nekom birou, u čijem predsoblju sekretarici nadgleda telefon, kako do pet sati sjedi za pisaćim stolom, koliko i da igra tenis nakon završenog dnevnog posla.“ (Adorno 2002, 152, 153) Adornovo shvatanje je anahrono, a Cvejićevo saobraženo zahtevima našeg vremena: profesori Smiljka Tomanović i Mina Petrović⁸ su, uz ranije pomenute, istovremeno autori *Secons* i nastavnici

⁷ „Mnogi od vas već poznaju moj naučni i istraživački rad i moje aktivnosti na fakultetu, ali ću podsetiti kratko da sam u proceduru unapređenja ušao sa sledećim rezultatima ostvarenim u poslednjih 5 godina: dve monografije (od kojih je jedna koautorska), 2 naučna članka više nego sto je potrebno po standardima, jos nekoliko objavljenih tekstova u zemlji i inostranstvu, učešće ili rukovodjenje u više naučnih projekata, od čega sam u bar 3 međunarodna uključio Filozofski fakultet, a u okviru jednog organizovao i međunarodnu naučnu konferenciju na FF 2012. godine, uloga glavnog i odgovornog urednika Sociologije, dva mentorstva nad doktorskim radovima, iskustvo rada na važnim nacionalnim strategijama i učešće u radnim telima Ministarstva prosvete... To je ono u sta ulažem i dosta svog slobodnog vremena i zato smatram nepravednim da to vreme u poslednjih mesec dana trošim na maliciozne dopise i napise.“ (Elektronsko pismo koje je S. Cvejić 18. jula 2016. uputio na 250 adresa članova Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu.) Mertonov birokratski tip intelektualca, o kojem će kasnije biti govora, ovde je jasno vidljiv.

⁸ Marija Babović je, kao predsednik upravnog odbora i programski direktor *Secons*, pozitivno recenzirala knjigu *Socijalna ekonomija* i lično je predložila Cvejića za unapređenje u zvanje redovnog profesora na osnovu te knjige na sednici Odeljenja za sociologiju Filozofskog fakulteta 9. juna 2016. Mina Petrović je u svojstvu upravnika Odeljenja za sociologiju potpisala nalog članu Kadrovske komisije Filozofskog fakulteta sa Odeljenja za sociologiju da na sednici Kadrovske komisije glasa za Cvejićevo unapređenje. Na sednici održanoj 28. juna 2016. , posle upoznavanja da se radi o plagijatu i predočavanja dokaza za ovu tvrdnju, za Cvejićevo unapređenje glasali su Aleksandar Palavestra, Živan Lazović, Miodrag Marković i Danijela Đorović. Pri ponovnom glasanju na Kadrovskoj komisiji 28. septembra 2016. o predlogu za Cvejićevo unapređenje na osnovu knjige koja sadrži plagijat podršku unapređenju dali su, uz pomenute, i Aleksandar Loma, Dejan

na Filozofskom fakultetu. Oni nisu samo Adornovi „naučnici namještenici“, nego su izloženi pritisku realnih tržišnih okolnosti da postanu, kako bi rekao Rajt Mills (Mills), intelektualci-administratori i naučnoistraživački tehničari (Mills 1964). Analiza Cvejićevog plagijata i njegovog prikrivanja ostala bi na nivou za zahtevnijeg posmatrača nezanimljivog skandala, ukoliko se ne bi pokazale njihovi saznanjnosociološki i metodološki aspekti.

2. FUNKCIONALISTIČKI DOPRINOS

Treba ovde nešto reći o normativnoj strukturi nauke i o mogućnostima njene primene u uslovima savremenog društva i današnje organizacije saznajnih delatnosti.⁹ Ovim se, u svetu, bavio Robert Merton (Robert K. Merton), a kod nas, pre svega, Vojin Milić i Ljubivoj Gvoić. Od više Mertonovih radova o ovoj temi i dalje je najuticajniji *The Normative Structure of Science* iz 1942, (izvorno: *Science and Technology in a Democratic Order*) više puta preštampan i ovde korišćen prema: Merton 1973. Sažeto govoreći, Merton razlikuje četiri osnovna elementa naučne etike: 1. univerzalizam (opštost kriterijuma za utvrđivanje naučne istine) istine; 2. komunizam (opšta dostupnost naučnih rezultata svim naučnicima); 3. nezainteresovanost, (usredsređenost samo na saznajne rezultate i odbacivanje drugih koristi); i 4. organizovani skepticizam.

Merton je, svakako, bio svestan da stvarno ponašanje naučnika odstupa od proklamovanih normi. Storer će skup ovih odstupanja kasnije nazvati društvena struktura nauke (Storer 1966 103). I Merton i Storer odstupanja od normi naučne etike objašnjavaju prvenstveno sukobom naučnih vrednosti i ličnih motiva: Vojin Milić primećuje da Storer "povodom norme nezainteresovanosti ukazuje na ambivalentan odnos naučnika prema stručnom priznanju. Ono je jedina roba u kojoj se otelovljuje kompetentan odgovor na stvaralaštvo, ali na njemu se zasniva i uticaj pojedinog naučnika" (Milić 1995, 159). Milić opravdano zapaža svojevrsni internalizam svojstven funkcionalistički orijentisanim sociolozima nauke koji preuveličavaju stepen autonomije naučne zajednice, zanemarujući uticaj društvenih,

Lalović, i Snežana Medić. Podršku su uskratili Ivan Kovačević, Radivoj Radić, Ana Banić Grubišić i Vladimir Ilić. Na sednici Izbornog veća Filozofskog fakulteta 10. novembra 2016. Cvejić je za svoje unapređenje dobio 35 glasova od tadašnjih ukupno 55 redovnih profesora Filozofskog fakulteta.

⁹ O nekim savremenim pogledima na ostvarivanje normativne strukture nauke vid. Milenković 2016.

političkih i privrednih činilaca. Organizacije kakav je *Seccons* zavise od narudžbi: već sam izbor (odnosno tržišno nametanje) predmeta istraživanja umnogome određuje metod i rezultate izvedenih proučavanja. Milić je u pravu i u sledećoj oceni: „Uostalom, i sve brojnija iskustvena istraživanja shvatanja i profesionalne svesti naučnika zaposlenih u naučno-istraživačkim ustanovama industrije, i pored svojih metodskih nedostataka, pokazuju da profesionalna svest pretežnog dela ovih naučnika ne odgovara „naučnom etosu” s kojim operiše funkcionalistička sociologija nauke” (Milić 1995, 243). Nauka je po svojim unutrašnjim vrednostima nonkonformistička. Ali, Adorno zapaža „da su svi kulturni proizvodi, i oni nekonformistički, pripojeni mehanizmu podjele krupnog kapitala, to da u najrazvijenijim zemljama proizvod, koji ne nosi imprimatur masovne proizvodnje, uopšte jedva da više može naći čitaoca, gledaoca, slušaoca, uskraćuje odstupajućoj čežnji unaprijed materijal” (Adorno 2002, 250). Funkcionalizmu u sociologiji nauke, zbog njegovog zapostavljanja uticaja praktičnih društvenih potreba i težnji, ova perspektiva izmiče (Cf. Milić 1995, 229). Naši istraživači, koji istovremeno obavljaju uloge akademskih naučnika i izvođača primenjenih istraživanja, ovoga nisu svesni. Kao što primećuje Edvard Sapir (Edward Sapir), „često su prave funkcije ponašanja nepoznate, a njemu se pridaju samo racionalizovane funkcije” (Sapir 1984, 251). U pitanju je profil društvenih naučnica i naučnika koji nisu svesni stvarnog značenja svog ponašanja. Nije suviše ponovo navesti Sapira: „Ako možemo pokazati da normalna ljudska bića, kako u opštepriznatom društvenom ponašanju tako često i u navodno pojedinačnom ponašanju, reaguju u skladu s dubokousađenim kulturnim obrascima, i ako štaviše, možemo pokazati da se ti obrasci manje poznaju a više osećaju, da nisu toliko podatni svesnom opisivanju koliko bezazlenoj primeni u praksi, onda imamo pravo da govorimo o „nesvesnom stvaranju obrazaca ponašanja u društvu” (Sapir 1984, 252). Ne radi se, dakle, o namernom profanisanju struke: „Čak su i relativno jednostavne forme ponašanja daleko manje neposredno funkcionalne no što se čini da jesu, već u svoju motivaciju uključuju nesvesne, pa čak i nepriznate porive, s obzirom na koje se to ponašanje mora smatrati simbolom. Mnogi razlozi, možda i većina njih, jesu malo šta drugo doli naknade, *ex post facto* racionalizacije ponašanja rukovođenog nesvesnom nužnošću. Čak i jedna razrađena, dobro dokumentovana naučna teorija može da, sa tog stanovišta, ne bude ništa drugo doli simbol nepoznatih nužnih potreba ega” (Sapir 1984, 278). Ovo je jasno, i tačno, pri čemu antropologu Sapiru ne treba zameriti što je više pažnje obratio na uticaj ega nego na dejstvo društvenih činilaca. Ali, deo objašnjenja

sukoba između naučne etike i naučne prakse ne izmiče ni funkcionalizmu, i pored njemu svojstvenog internalizma.

Naime, Merton je u svojim radovima iz oblasti tzv. sociologije društvenih devijacija detaljno razmatrao napetosti između kulturnih vrednosti i društvene strukture. Kako sažima Lj. Gvoić, „u radu *Društvena struktura i anomija* on je pokušao da pokaže kako pojedine vrste raskoraka između kulturnih vrednosti i društvene strukture stvaraju ponašanje koje se znatno udaljava od očekivanja što upravo proizilaze iz kulturnih vrednosti“ (Gvoić 1991, 58). U pitanju je stara Dirke-mova (Durkheim) funkcionalistička tema o uticaju društveno uslovljenih preteranih ambicija na poremećaj normativne strukture. Merton izričito pripisuje Dirkemu zaslugu za uvid da se pomenuta *anomija* odnosi na osobine društvene i kulturne strukture, a ne na osobine ljudi (Merton 1968, 215). U društvu okrenutom uspehu, kakvo je (bilo i ostalo) američko, a kakvo je danas društvo u Srbiji, neminovan je neskad između visokih ličnih aspiracija, proklamovanih društvenih ciljeva i institucionalno nerazvijenih sredstava za ostvarivanje ciljeva.

Funkcionalistički internalizam vidljiv je ovde: nedostaje ukazivanje na društveno uslovljenu nejednaku raspodelu mogućnosti za ostvarivanje društveno određenih ciljeva među pripadnicama i pripadnicima pojedinih grupa. No, čak i bez logički adekvatno razvijene i teorijski sadržajno ispunjene zamisli društva, funkcionalizam s pravom upućuje na nesklad ciljeva i mogućnosti. Same vrednosti, pre svega vrednosti povezane sa takozvanim uspehom, bogatstvom i novcem, vrše uzročni odnos na nastanak devijantnog ponašanja. Prema Mertonu, ovo ponašanje ima različite oblike. Ponekad se javlja u vidu *konformizma*, odnosno prihvatanja i društvenih ciljeva i normi kojima se oni ostvaruju; u tom slučaju ne radi se o stvarnom devijantnom ponašanju. Međutim, *inovacija*, shvaćena kao tip devijantnog ponašanja, neposredno se primenjuje pri plagiranju u nauci. Merton je određuje kao prihvatanje društveno određenih ciljeva uz korišćenje institucionalno nedozvoljenih sredstava, pa tu spadaju različiti oblici prestupa. Inovacija je različita od *ritualizma*, koji podrazumeva smanjivanje cijeva uz pridržavanje normi, kao i od *povlačenja*, pri kojem se odbacuju i društveni ciljevi i institucionalizovana sredstava za njihovo ostvarivanje (ovde se kao primeri mogu pomenuti alkoholizam i prosjačenje). *Pobuna* predstavlja posebnu vrstu devijantnog ponašanja, pošto uključuje odbacivanje postojećih ciljeva i sredstava i zahtev za njihovu zamenu drugim vrednostima. U napisu *Role of the Intellectual in Public Bureaucracy* (korišćenom

90 | ovde na osnovu: Merton 1968, 270–286) Merton (Richard Merton) ukazuje, na

planu ponašanja intelektualnih stvaralaca, na nesklad ambicija, ciljeva i normi, koji dovodi do nastanka „savetodavnih intelektualaca“, ili „birokratskih intelektualca“. Njihovu klijentelu čine političari i drugi donosioci političkih odluka, za razliku od samostalnih intelektualaca (*unattached intellectuals*) čiju klijentelu predstavlja javnost. Birokratski intelektualci nekada pokušavaju da razdvoje svoje uloge (dovoljno je pomisliti na profesore univerziteta koji su uposlenici privatne firme čiju klijentelu sačinjavaju *policy makers*). No, njima predmete istraživanja određuju političari; dodajem da predmet istraživanja određuje metod, a da metod određuje rezultate.¹⁰ Ovi intelektualci, su, prema Mertonovom mišljenju, nesamostalni i poslušni. Gvoić je u svom komentaru Mertonovih shvatanja jasan: „Birokratski intelektualac kome političar određuje oblast istraživanja, istvremeno pozajmljuje svoje znanje i veštine onima koji štite postojeći društveni poredak. Delatnost ovih intelektualaca ograničena je na otkrivanje najpodesnijih puteva u izvršavanju političkih odluka i uvođenje alternativnih mogućnosti za delanje koje nisu u suprotnosti sa vrednosnim sistemom birokratije“ (Gvoić 1991, 111). Izbor klijenta određuje vrstu problema,¹¹ dodajem da ovaj izbor bitno utiče na rezultate konkretnih istraživanja.

Merton žali tešku sudbinu birokratskih intelektualaca. Adorno primećuje da ni oni koje Merton naziva *unattached intellectuals* nisu bez problema. Prema njegovim rečima, „distanca nije nikakva zona sigurnosti, nego polje napora. Ona se ne manifestuje toliko u smanjivanju zahtjeva za istinom pojmova koliko u tananosti i krhkosti kojom se misli. Naspram pozitivizma ne dolikuje ni parničenje ni izigravanje otmjenosti, nego spoznajno-kritički dokaz nemogućnosti koincidencije između pojma i onog što ga ispunjava“ (Adorno 2002, 149).

3. EMPIRISTIČKI POZITIVIZAM I APOLOGIJA STATUSA KVO

Zaista, iza „birokratske nauke“ nalazi se pozitivizam (danas, i u svetu i u Srbiji, u obliku površnog empirizma) kao epistemološki osnov. Na sociopsihološkom planu, Adorno ga opisuje kao „stid zbog sudjelovanja u univerzalnoj nepravdi, koji

10 Ako istražujem *tranziciju* društva u Srbiji dobiću jedne rezultate; ako proučavam njegovu *transformaciju*, dobiću, uz poštovanje iste rigorozne procedure, korenito drugačije nalaze; ako, pak, ispitujem *restauraciju kapitalizma*, nalazi će biti suštinski različiti u odnosu na prve i druge pomenute.

11 Jedan savremeni pogled na Mertonovo shvatanje normativne strukture može se naći u: Turner 2007.

bi postao premoćan, čim bi se dopustilo razumijevanje” (Adorno 2002, 174). Na planu teorije naučnog saznanja, on, rečeno je, ima svoje epistemološko zaleđe. Rajt Mills je ovde izričit: „Svaka vrsta empirizma implicira metafizički izbor – izbor o tome šta je maksimalno realno – pa sada moramo da se donekle zainteresujemo za izbor kome teži ova posebna orijentacija empirizma. Dosta ubedljivu tezu moguće je, verujem, zasnovati na tvrđenju da su studije te vrste često manifestacija, odnosno primer, onoga što je u nauci poznato kao psihologizam” (Mills 1964, 79). Bezbrojne stranice sa izlaganjem ili prostih frekvencija ili mase nepromišljenog sakupljenog materijala u kvalitativnom obliku karakterišu primenjena istraživanja koja izvodi ne samo *Secons*, nego i niz drugih organizacija u kojima rade „birokratski intelektualci”. Ovo važi i za knjigu *Socijalna ekonomija*¹² u kojoj je Cvejić objavio i plagirane sadržaje.¹³

12 U knjizi koja zaprema gotovo 200 stranica, na stranicama od 49 do kraja knjige izlažu se samo frekvencije u tabelarnom i tekstualnom obliku, bez ukrštanja i bez naučnog aparata; a pošto je, prema definiciji UNESCO, ono što razlikuje nauku od struke „prisutnost ili odsutnost znatnog elementa novine“ (Milić 1995, 343) jasno je da je knjiga *Socijalna ekonomija* u tri četvrtine svoga sadržaja nenaučna. Pisci izveštaja kojim su predložili unapređenje Slobodana Cvejića u zvanje redovnog profesora, Mladen Lazić, Vladimir Vuletić i Slobodan Miladinović, označili su odsustvo teorije, makar i u naznakama, kao *eksploratorno* istraživanje. Pri tom su ispustili iz vida da eksploratorno istraživanje ne mora da polazi od ekspliciranih pretpostavki, ali da mora da koristi naučne pojmove sa njihovim makar implicitnim konotacijama. Cf. Izveštaj komisije na na [http://www.f.bg.ac.rs/zaposleni/vece_folder_10-11-2016b\(3\).zip\10-11-2016b\izv0509_SlobodanCvejic - ZIP archive, unpacked size 14.173.116 bytes](http://www.f.bg.ac.rs/zaposleni/vece_folder_10-11-2016b(3).zip\10-11-2016b\izv0509_SlobodanCvejic-ZIP_archive_unpacked_size_14.173.116_bytes). Štampana verzija izveštaja dostupna je u arhivi Filozofskog fakulteta u Beogradu.

13 Čitaoci koji nemaju volje da prate dokazivanje plagijata na osnovu uputa iz fus. 4 možda mogu da uzmu na znanje sledeće činjenice: Identičnih 31 rečenica (na 9 strana teksta, od 83-91 strane) iz knjige *Socijalna ekonomija* (2016) nalazi se u *Secons*ovoj studiji *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* iz 2013.g. (koordinirao: D. Vuković). Cvejić je u svom mejlu, upućenom članovima Odeljenja za sociologiju 23. juna 2016, izričito negirao da je koristio tu studiju i uputio je, kao na izvor, na zajedničko istraživanje iz 2013. (Vuković, Vuković i Cvejić 2014) koje je spomenuto u fusnoti na strani 75 knjige *Socijalna ekonomija*, ali ne i u bibliografiji. niti se poziva bilo gde u tekstu na ovo istraživanje. Od spornih 31 rečenica, u tekstu Fondacije Trag (Vuković, Vuković i Cvejić 2014) ima svega 3 rečenice (strana 9 u: Vuković, Vuković i Cvejić 2014, u knjizi *Socijalna ekonomija* strane 90 i 91, i u *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* strana 87) i jedan grafikon (strana 10 Fondacije Trag, strana 91 u *Socijalna ekonomija*, u *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* strana 87). Ostalo je plagirano iz knjige *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* u knjizi *Socijalna ekonomija*. Kada su u pitanju tabele i grafikoni, samo se tabela 3.3. (u *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* tabela 6.1.) javlja u izvornom obliku kao u tekstu izvora na koji se pozivaju *Socijalna ekonomija* i *Komparativna analiza uloge*

Današnjem empirizmu birokratskih intelektualaca u društvenim naukama nije, kao u Milsovo, vreme, protivstavljena nikakva superteorija. Kapitalizam nije danas u tolikoj meri ugrožen da bi morao da se oslanja i na naučna opravdavanja. Odsustvo teorije ide dotle da kod istraživača o kojima je reč nema čak ni traženja odnosa između pojedinih varijabli; prostom navođenju frekvencija nedostaje ona mera teorije koja je u Milsovo i Lazarsfeldovo (Paul Lazarsfeld) vreme bar implicitno bila prisutna u empirističkim planovima ukrštanja varijabli. Ovoj metodološkoj inhibiciji (Milsov izraz) odgovaraju karakteristike empirizma koje su bile uočene još u vreme kada je u sociologiji bila uticajna „superteorija”: u istraživanjima empiristički orijentisanih birokratskih intelektualaca skoro redovno nedostaju vremenska dimenzija i ispitivanje strukturalne uslovenosti problema koje pristalice ekstremnog empirizma nastoje da reše (Mils 1964, 63). Pri tom je nevažno što „ljudi koji upražnjavaju ovaj stil rada, čisti empirizam, obično kao da nisu svesni da je stanovište na kome oni stoje filozofsko” (Mils 1964, 68). Filozofski osnov empirizma birokratskih intelektualaca ima i vrednosni, a ne samo epistemološki karakter: oni su apologete *statusa quo*, i, kako bi Merton, primetio, s obzirom na

civilnog društva na Zapadnom Balkanu - SIPRU i UNICEF - *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava* (strana 10). Ostali grafikoni i tabele se kao takvi ne javljaju u SIPRU i UNICEF već su propračunati na osnovu podataka koji se nalaze u tekstu i najverovatnije prateće *Excel* tabele koja ide uz ovo istraživanje. U pitanju su grafikon 6.2. u *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* 3.1. u *Socijalna ekonomija*,, tabele 6.2., 6.4., 6.5. u *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* - 3.1., 3.4., 3.5. u *Socijalna ekonomija*. Indikativni su pogrešno navođenje izvora i gramatičke greške koje pravi *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu*, a na istim mestima i u istim rečenicama se ponavljaju u knjizi *Socijalna ekonomija*. Na primer u svojoj rečenici na strani 83, u drugom pasusu u knjizi *Socijalna ekonomija* piše da ...Drugi relevantni izvorpredstavlja istraživanje *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava*. U sledećem pasusu koristi se rečenica iz *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* (str. 84) i ponavlja pogrešan naziv izvora *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalne samouprave*. Ista greška pravi se i u bibliografiji prilikom navođenja izvora.

Dalje, u *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* na strani 91 ide rečenica ...126 usluga koje pružaju nevladine organizacija (umesto organizacije). U knjizi *Socijalna ekonomija* ista greška prisutna je na strani 85.

U *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* na strani 93 piše ...dnevnih boravaka za decu i mlade sa teškoćama razvoju (umesto sa teškoćama u razvoju). U knjizi *Socijalna ekonomija* ista greška nalazi se na strani 86.

U *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom Balkanu* na strani 94 piše ...Na dnevne boravke za deci i mlade sa teškoćama u razvoju (umesto: za decu i mlade...). Ista greška se javlja u *Socijalna ekonomija* na strani 87.

svoju klijentelu i ne mogu da budu nešto drugo. Oni u svom razmatranju mogućih politika u serijski liferovanim *policy papers* neminovno opravdavaju povlašćivanje i kada se bavi deprivisanima i marginalizovanim; njihovi klijenti ograničavaju samim naružbama fokuse njihovih istraživanja. Njihova zamisao društvenog determinizma potpuno je nerazvijena; po pravilu se bave praktično i politički značajnim, ali za sociološku teoriju nevažnim, rubnim pitanjima, u čije istraživanje ne uvode fond teorijskog znanja, koje naručiocima istraživanja nije potrebno. U ovom trendu koji dominira posle nestanka realsocijalističke alternative društvena organizacija sazajnih delatnosti, sa svojim shizoidnim kombinovanjem akademskih i primenjenih istraživanja, služi vladajućim grupama. Mada naizgled izvođena s ciljem da se dobiju praktično-tehnička znanja, ovakva istraživanja, svojim ispuštanjem teorijskih konteksta i mogućih alternativa, više obavljaju društveno-integrativnu ulogu nauke nego onu koja je vidljiva na manifestnoj ravni. Ona upućuju da *navodno nema alternative izvan opsega mogućnosti obuhvaćenog narudžbama naručilaca*. Same narudžbe onemogućavaju sistematsko situiranje teme u sklopove širih društvenih odnosa.

Ne čudi što ovim istraživanjima nedostaje teorijsko utemeljenje: „Nikad i nigde potpuna, autonomija naučnog saznanja je znatno veća u oblasti teorije nego u raznim područjima praktične primene” (Milić 1995, 291). Vojin Milić sasvim precizno opisuje rezultate naučne politike koja oblikuje ovakvo stanje društvenih nauka: „Bit naučnopolitičkog posredovanja sastoji se u pokušajima da se koristi postojeće i podstiče proizvodnja novih znanja i razvoj istraživačkih veština s namerom da se postignu neki politički poželjni ekonomski, društveni, upravni, vojni ili kulturni ciljevi. Usled društveno uslovljenih interesa i iracionalnih shvatanja politički moćnih i uticajnih društvenih grupa i/ ili usled društvenih sukoba, neke naučne mogućnosti ostaju neiskorišćene, biva sprečen razvoj naučnog saznanja u pojedinim pravcima, dok se uporno uzalud žudi za nekim ciljevima, koji se – bar privremeno – ne mogu postići uz pomoć nauke (Milić 1995, 292). Adorno ovo izražava drugim rečima: „Ništa se onom postojećem ne sviđa više od toga da postojanje kao takvo treba da bude smisao” (Adorno 2002, 295).

Treba, ukoliko se želi odgovoriti na pitanja za koje je na početku teksta navedeno da su ih postavili L. Holli i M. Stulik, imati u vidu sledeće: naši birokratski intelektualci, akademski poslenici intenzivno uključeni u primenjena društveno-naučna istraživanja, mnogo su manje kreatori nego tvorevine okolnosti. Njihovo profesionalno ponašanje jeste u smislu Mertonove teorije društvenih devijacija

inovativno, ali se širem antropološkom pogledu otkriva kao adaptivno. Kada Cvejić u jednom cirkularnom mejlu¹⁴ piše da su autori plagiranih tabela SIPRU i UNICEF, on nesvesno otkriva istinu: u pitanju su naručioc, finansijeri istraživanja iz kojeg je *Secons* preuzeo građu.¹⁵ Istraživači o kakvima je reč mahom proučavaju takozvane marginalizovane grupe: pošto njihova istraživanja ne usmerava teorija, ona ne daju objašnjenje zbog čega „marginalizovane grupe” trpe i kako bi se to moglo promeniti. Objašnjenja se ne mogu dobiti ni preko iznošenja pukih frekvencija ni teorijski nedotaknutim gomilanjem građe u kvalitativnom obliku, sa fokusom istraživanja koji određuju naručioc koji predstavlja one koji profitiraju od položaja „marginalizovanih grupa”. Treba, ipak, podsetiti na Horkhajmerov (Horkheimer) uvid: „Zločin modernih intelektualaca protiv društva nije toliko u njihovoj izdvojenosti koliko u njihovom žrtvovanju protivurječja i složenosti misli

14 Cirkularni mejl Slobodana Cvejića upućen članicama i članovima Odeljenja za sociologiju 17. juna 2016. U ovom mejlu Cvejić piše da nije ni koristio knjigu *Komparativna analiza uloge civilnog društva u pružanju usluga socijalne zaštite na Balkanu*. A u *errata corrige*, koje će posle otkrivanja plagijata i pokušaja njegovog prikrivanja zalepiti, avgusta 2016, na primerke knjige *Socijalna ekonomija*, piše: „Fusnote na stranama 47 i 75 ne objašnjavaju u potpunosti način na koji sam koristio svoj istraživački materijal (...) U tom smislu, fusnota na strani 47 se dopunjava i sada glasi: Ovo poglavlje predstavlja prerađen i dopunjen autorov deo izveštaja urađen 2011. godine za Evropski pokret u Srbiji u okviru projekta „Razvoj socijalnog preduzetništva u Srbiji”. Deo ovog izveštaja, koji je ovde objavljen na stranama 47-54 u nešto drugačijem obliku, objavljen je i u publikaciji Cvejić, S. i dr. 2011. *Preporuke za podršku razvoja kapaciteta socijalnih preduzeća u Srbiji*, Beograd: Evropski pokret u Srbiji, str. 9-15 i 18-19, a 4 primera dobre prakse, koja su ovde prikazana na stranama 65-71, objavljena su i u drugoj publikaciji čiji sam koautor: Vukmirović, D i dr. 2014. *Ekonomski uticaj socijalnih preduzeća u Republici Srbiji*, Beograd: Republički zavod za statistiku, str. 54-62.

Fusnota na strani 75 se dopunjava i sada glasi: Ovo poglavlje predstavlja izmenjenu verziju izveštaja o kompetitivnosti NVO u pružanju socijalnih usluga, koji su O. Vuković, D. Vuković i S. Cvejić uradili za Balkanski centar za lokalne inicijative 2013. godine. Kraća verzija ovog izveštaja objavljena je u formi *policy* izveštaja: Vuković, O. Vuković, D. i Cvejić, S, 2013. *Uporedno istraživanje lokalnih pružalaca usluga socijalne zaštite u Srbiji: konkurentnost i inovativnost civilnog sektora*, Beograd: Trag fondacija, a deo teksta, koji je ovde prikazan na stranama 81–87 i 90–91, objavljen je i u drugoj publikaciji čiji sam koautor: SeCons, 2013. *Komparativna analiza uloge civilnog društva u pružanju usluga socijalne zaštite na Balkanu*, Beograd: SeCons, str. 81–87 i 91–94.” Tvrdnje iz mejla od 23. juna 2016. i iz *errata corrige* isključuju jedna drugu. Plagiranje i njegovo zataškavanje budu oči.

15 U pitanju je istraživanje Centra za liberalno-demokratske studije pod nazivom *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava*. Prvo *Secons*, a potom i Cvejić, označili su naručioce ovog istraživanja kao izvore tabela. Cf. Centar za liberalno-demokratske studije 2013. Preuzeto sa http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2013/11/mapiranje_usluga_socijalne_zastite_izvestaj.pdf.

potrebama tzv. zdravog razuma. Stručnjački podešen mentalitet ovoga stoljeća za-država neprijateljstvo pečinskog čovjeka protiv stranca“ (Horkheimer 1963, 78). Ove istraživače treba naučno razumeti. Nerealno je očekivati da autori kao Cvejić poštuju normativnu strukturu nauke, kada je sama nauka podređena zahtevima prakse; savremeno stanje društva, vredi ponoviti, ne zahteva teorijski osmišljena opravdavanja, pošto *status quo* nije ozbiljno ugrožen. Drugom prilikom bilo je navedeno da je Slobodan Antičić analizirao pet godišta vrlo prestižnog i utjecaj-nog časopisa *American Journal of Sociology* (ukupno oko 250 tekstova objavljenih između 2007. i 2011) i da u njima nije našao nijedan tekst koji bi bio posvećen „kla-snoj analizi američkog društva, funkcioniranju ekonomskog sustava na svjetskoj razini, promjenama globalne društvene strukture ili društvene strukture SAD-a. (...) Antičićeva analiza sadržaja sugerira da su najvidljivija sociološka istraživanja ona u kojima se zanemaruju osnovni i ponajvažniji problemi sociologije i samog društva“¹⁶ (Antičić 2012, 51; prema: Ilić 2015, 204).

Cvejić i *Secons* deluju kao sociolozi u društvu utemeljenom na privatnoj svo-jini i uspehu merenom novcem kao najvažnijom društveno zadatom vrednošću. Intelktualno autorstvo ovde je ili sredstvo za preživljavanje, ili antropološki *survi-val*. Ono, kada su u pitanju primenjena istraživanja izvođena na pomenuti način, i nije praktično važno: svaki student od onih koji povremeno rade za *Secons* mogao je da napiše plagirane stranice, i, s naučne tačke gledišta, nevažno je da li je njihov stvarni autor *Secons* ili Centar za liberalno-demokratske studije.¹⁷ Problemi nastaju

16 Ovo nije novost u buržoaskoj društvenoj nauci. Novak Janković piše da posle krize 1929. godine „preovlađujuća ekonomska teorija marginalističkog tipa nije nalazila za shodno da reaguje na ove realno-ekonomske probleme. U glavnom britanskom eko-nomskom časopisu (*The Economic Journal*) između 1932. i 1935. godine pojavila su se samo tri članka koji se tiču nezaposlenosti. Nezaposlenost je, međutim, činila dominan-tnu društvenu pojavu i osnovni izvor društvenih sukoba“ (Janković 1986, 102).

17 U prikazu Jelene Milošević stoji: „Ova studija nastala je u okviru projekta „Unaprede-nje pružanja usluga socijalne zaštite u Jugoistočnoj Evropi kroz jačanje nacionalnih i regionalnih mreža organizacija civilnog društva“ koji finansira Evropska unija (EU), a sprovodi ASB (Arbeiter-Samariter-Bund, Deutschland e.V.) u saradnji sa Edukacionim centrom iz Leskovca, LIR – Civilno društvo iz Banjaluke, Centrom za pravnu pomoć i regionalni razvoj iz Prištine, SOS telefonom za žene i djecu žrtve nasilja iz Podgorice, Organizacijom za građanske inicijative iz Osijeka i mrežom Solidar iz Brisela. Ciljevi ove studije su da se prikaže pravni i institucionalni okvir za pružanje usluga socijalne za-štite od strane nevladinih organizacija (NVO) i prikaže uloga NVO-a u pružanju usluga socijalne zaštite, da se ukaže na teme i probleme koji bi trebalo da budu predmet javnih debata i da se formulišu preporuke i primjeri dobre prakse koji će biti predstavljeni ključnim akterima u svakoj od zemalja koje su analizom pokrivena“ (Milošević 2014).

kada se principi po kojima funkcioniše komercijalizovana struka sastavljena od birokratskih intelektualaca primenjuju u nauci; čak je manje važno što je Cvejić dobio naučno zvanje na osnovu nenaučne knjige. Važnije je što posle njegovog plagijata svaki student sociologije može da plagira svoje školske radove, pošto je uspostavljen presedan nekažnjivosti.

Rejmond L. Gold (Raymond L. Gold) je svojevremeno pisao: „U bilo kojoj raspravi o ponudi kurikuluma za one koji će imati karijeru u društvenoj nauci, pametno je imati u vidu da takve pripreme podrazumevaju upotrebu u učenju pojedinca koji su pre samo-izabrani nego izabrani” (Gold 1958, 222). Vremena su se promenila: kod naših empirista je suprotno. Njima se društvena nauka kao profesija desila, pre nego da su je izabrali. Stoga im ona i jeste više struka nego poziv.

Krajnji izvor plagijata jeste takmičarski karakter organizacije sazajnih delatnosti saobražen kapitalističkoj privredi. Kao što primećuje Veblen (Thorstein Veblen), „pod režimom takmičenja (...) pojedinac koji se takmiči može najbolje postići svoj cilj ako kombinuje varvarsku energiju, inicijativu, sebičnost i podmuklost sa divljačkim odsustvom lojalnosti ili privrženosti plemenu” (Veblen 1966, 232). Ili, drugi rečima: „Može se slobodno reći da oslobođenost od skrupula, saučešća, poštenja i poštovanja tuđeg života, u vrlo širokim granicama, unapređuje uspeh pojedinca u novčanoj kulturi. Ljudi koji su postizali velike uspehe u svim poznatim vremenskim razdobljima pripadali su obično ovom tipu izuzevši one koji nisu postizali uspehe ni u oblasti bogatstva ni u oblasti moći” (Veblen 1966, 230). U nauci kapitalističkog društva nema ovoliko izražene deformacije ličnosti, pošto je same mertonovske norme naučne delatnosti sprečavaju; opšte osobine sistema ipak imaju deterministički uticaj. Usredsređivanje na neposredne, „merljive“ naučne učinke pogoduje slabljenju naučnih normi; kako Sapir primećuje, u kontekstu opšteg „popatuljačenja kulture” „zanimanje za neku posebnu nauku može da bude složeno sublimisani simbol neke svesne emocionalne združenosti s onim za šta čovek čiji je smisao u ličnom razvoju veruje da je povezan – s idejom kao što je uništenje religije ili otkrivenje Boga, pri čemu ove veličanstvene preferencije, opet, služe kao simboli potisnute mržnje ili ljubavi” (Sapir 1984 280–281, 110). „Bolonjski“, odnosno „američki“ način organizacije sistema sazajnih delatnosti, i sam uplivisan osnovnim odlikama društveno-ekonomskog sistema, proizvodi svoje posledice: „Nikakva harmonija ni dubina života, nikakva prava kultura nije moguća kada je ljudska delatnost gotovo sasvim omeđena na oblast neposrednih ciljeva i kad je delovanje

unutar te sfere toliko fragmentarno da nema nimalo inherentne pojmljivosti ni zanimljivosti. Tu se krije najsumornija šala naše sadašnje američke civilizacije” (Sapir 1984, 108). Ovim antropološkim uvidima odgovara sociološko objašnjenje: „Misao se danas suviše često nagoni da pre opravdava samu sebe svojom korisnošću nekoj ustanovljenoj grupi nego svojom istinom“ (Horkheimer 1963, 79). Ono što je Kant (Immanuel Kant) nazivao „vrlo zapletenim tkanjem ljudskog saznanja” (Kant 1990, 96) kod današnjih socioloških empiričara pretvorilo se u štampanje stranica sa bezbrojnim prostim frekvencijama. Ovde nema teorije, jer ona, kako je već rečeno, dominantnim delovima društva u naše vreme zasad nije potrebna. Još je Gete (Johann Wolfgang von Goethe) primetio da „potpuno iskustvo mora u sebi sadržati teoriju” (Gete i Šiler 2010, 407). Stoga empiristička iskustvena istraživanja po pravilu ne otkrivaju empirijski saznajno značajne rezultate.¹⁸

Odsustvo teorijskog usmeravanja nije u sociološkom empirizmu praćeno bilo kakvim „postmetafizičkim” stanovištem” sa univerzalističkim pretenzijama; ono ostaje na nivou klasičnog društvenonaučnog pozitivizma, sa njemu svojstvenom društvenom funkcijom znanja kao apologije *status quo*-a. Ovome su saobraženi neminovno prisutni implicitni metafizički temelji ovakvog pozitivizma: mislim na latentnu, naivnu, (nužno nesvesno optimističku) zamisao „ljudske prirode”, prilagođenu reformističkim ciljevima i interesima naručilaca istraživanja, kao i na instrumentalno shvatanje sociološke racionalnosti i na prećutno prihvaćenu (neo) liberalnu teoriju progressa. Neizbežno je da naučno usmerenje koje napušta teoriju a reaguje na teorijskoj ravni. Ovakvo regrediranje ne bi smelo da intelektualno zahtevnije sociologe dovede do katarze, nego do kritičkog preispitivanja.

18 U nap. 12 videlo se da su pisci izveštaja koji su predložili unapređenje Slobodana Cvejića u zvanje redovnog profesora, M. Lazić, V. Vuletić i S. Miladinović, označili odsustvo teorije u knjizi *Socijalna ekonomija* kao kao *eksploratorno* istraživanje. Za nekadašnju sociologiju karakteristično, neretko i preuranjeno, živo posezanje za objašnjenjem, u ovakvim radovima jednostavno ne postoji. Z. Gluščević je svojevremeno primetio da je „neverovatno koliko je razvoj nauke bio usporen time što se uvek polazilo samo od pojedinih praktičnih potreba, što se u pojedinostima dugo zadržavalo na izvesnim pitanjima da bi se te potrebe zadovoljile, a pri uopštavanju se previše žurilo sa hipotezama i teorijama“ (Gluščević 1964, 481). U radovima današnjih socioloških empirista nema, zbog pominjanih razloga, ovakvog „štrebanja“ (*Streben* znači težiti, stremiti, nastojati).

LITERATURA

- Adorno, T. V 2002. *Minima moralia*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Antonić, S. 2012. *Đavo, istorija i feminizam*. Kragujevac i Beograd: Centar slobodarskih delatnosti.
- Bošković, A. 2010. *Kratak uvod u antropologiju*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Centar za liberalno-demokratske studije 2014. *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva i Kabinet ministra bez portfelja za evropske integracije Vlade Republike Srbije.
- Gete, J. V. i F. Šiler, 2010. *Prepiska*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića
- Glušćević, Z. 1964. *Putevi humaniteta, Prvi deo: Od Getea do romantičara*. Beograd: Prosveta
- Gold, R. L. 1958. "Roles in sociological field observations" *Social forces* 36: 217–223.
- Gvoić, Lj. 1991. *Funkcionalizam Roberta K. Mertona – teorijsko stanovište i osnovne oblasti primene* -. Beograd: izdanje autora.
- Holy, L. and M. Stuchlik. 1983. *Actions, Norms and Representations: Foundations of Anthropological Inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horkheimer, M. 1963. *Pomračenje uma*, Sarajevo: Veselin Masleša
- Ilić, V. 2015. „Uloge promatrača u empirijskim istraživanjima u društvenim znanostima: neki prijepori“ *Revija za sociologiju* 45 (3): 279–309.
- Ilić, V. 2016. *Sociolog i plagijat*. Preuzeto sa <http://pecanik.net/wp-content/uploads/2016/07/Vukovic-sporni-deo-knjige.pdf> odnosno <http://pecanik.net/wp-content/uploads/2016/07/Cvejic-sporni-deo-knjige.pdf>.
- Ilić, V. 2018. *V.D. dekana Filozofskog fakulteta učestvuje u prikrivanju plagijata*. Preuzeto sa <https://pecanik.net/v-d-dekana-filozofskog-fakulteta-ucestvuje-u-prikrivanju-plagijata>.
- Janković, N. 1986. *Ogled o razvoju ekonomskih ideja*. Beograd: IIC SSOS, Ekonomski institut
- Kant, I. 1990. *Kritika čistoga uma*. Beograd: BIGZ.
- Lazar, Ž. 2005. „Redakciji časopisa *Sociološki pregled*“ *Sociološki pregled* 39 (4): 497–508.
- Lazar, Ž. 2008. „Pismo Žolta Lazara.“ *Teme* 32 (1): 227–231.
- SeCoNs. 2013. *Komparativna analiza uloge civilnog društva u pružanju usluga socijalne zaštite na Balkanu*. Beograd: Arbeiter-Samariter-Bund - Udruženje samarićanskih radnika
- Merton, R. K. 1968. *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.
- Merton, R. K. 1973. *The Sociology of Science*. Chicago and London: The Chicago University Press.
- Milenković, M. 2016. „Otvorena evaluacija – prilika za pomirenje?“ *Etnoantropološki problemi* n. s. 11 (4): 1183–1191.
- Milić, V. 1995. *Sociologija nauke*. Novi Sad: Odsek za filozofiju i sociologiju Filozofskog fakulteta.
- Milošević, J. 2014. *Komparativna analiza uloge civilnog društva na Zapadnom balkanu, Secons*. Preuzeto sa <http://nasedoba.me/biblioteka/komparativna-analiza-uloge-civilnog-drustva-na-zapadnom-balkanu-secons/>

- Mils, R. 1964. *Sociološka imaginacija*. Beograd: Savremena škola.
- Raduški, N. 2012. „Odgovor na pismo redakciji.“ *Sociološki pregled* 46 (1): 125–128.
- Redakcija Sociološkog pregleda. 2014. „Obaveštenje o povlačenju teksta.“ *Sociološki pregled* 48 (2): 299.
- Redakcija *Sociološkog pregleda*. 2012. „Saopštenje Redakcije.“ *Sociološki pregled* 46 (1): 123.
- Sapir, E. 1984. *Ogledi iz kulturne antropologije*. Beograd: Prosveta.
- Storer, N. W. 1966. *The Social System of Science*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- SeCoNs. 2013. *Komparativna analiza uloge civilnog društva u pružanju usluga socijalne zaštite na Balkanu*. Beograd: Arbeiter-Samariter-Bund - Udruženje samarićanskih radnika
- Turner, S. 2007. „Merton’s “Norms” in Political and Intellectual Context.“ *Journal of Classical Sociology* 7(2): 161–178.
- Veblen, T. 1966. *Teorija dokoličarske klase* Beograd: Kultura.
- Vuković, O., Vuković, D. i S. Cvejić, 2014. *Konkurentnost i inovativnost civilnog sektora* Beograd: Fondacija Trag.
- Vuksanović, G. 2007. „Odgovor redakciji *Sociološkog pregleda*.“ *Teme* 31(1):175–190.

SOCIAL AND SCIENTIFIC MEANS CVEJIC'S PLAGIATE

The article examines, on the basis of plagiarism Slobodan Cvejić entered into the book *Social Economy* from the book *Comparative Analysis of the Role of Civil Society in Providing Social Care Services in the Balkans*, the characteristics of applied research that scientists employed at the university carry out for the needs of political contractors. Attention has been paid to the role of using practical and technical knowledge for the purpose of socio-integrative knowledge and the apology of status quo. The causes of superficial empiricism deprived of theoretical foundation, time dimension and methodological openness are explained by the influence of the ruling powers of the global society, which are the contractors of the research and the characteristics of the social organization of cognitive activity.

Key words: plagiarism, empiricism, practical-technical role of knowledge, socially-integrative role of knowledge

Rad prijavljen: 14. XI 2019.
Rad recenziran: 27. XI 2019.
Rad odobren: 5. XII 2019.